

BEREIDING VAN PIJPENKLEI

door Ferrie Kompier

In het archief van de familie Bergmans bevindt zich onderstaand recept voor de wijze van kleibereiding voor pijpen (*afb. 7*). Het is een tekst die de nodige vragen oproept, die zich niet alle laten beantwoorden. Maar ik waag een poging.

88 deel zand

74 " kalksteen

94 Mittelerdelheimer Erde

45 Alrheimer Erde

37 Lauterheimer Erde

*in den molen met water
mengen tot alles fijn
gemalen en gemengd is.
die Pap laten drogen
Ze snijden + slaan gedurende
een kwartier totdat de pap
heel zacht is. Dan
ze in een dunne lees op
een marberen of steenen plaat
leggen en met een natten doek
gedekt. Met een rol tusschen
twee regels de lees op de noodige
dikte maken en dan een kleine
stukken snijden voor het vormen*

*vormen
eerst met den vinger
de noodige vorm geven, tweemaal
de opening maken met het mes.
den draad er uittrekken
draad mes en vinger
moet nat gemaakt worden
den draad er weer insteken
om te drogen*

De 2 voor 88 deel zand zal duiden op een tweede recept, want met 288 deel zand op een totaal van dan 538 zou de klei voor meer dan de helft uit zand bestaan. Bij 88 op een totaal van 338 wordt dat iets minder dan een kwart.

Mittelerdelheim, Alrheim en Lauterheim zijn in de toch gedetailleerde Duitse autoatlas niet direct terug te vinden. Wel liggen de plaatsen Mittelheim, Albisheim en Lautersheim alle drie in Rheinhessen-Pfalz, waarvan Albisheim en Lautersheim op nog geen 10 km van elkaar. Mittelheim ligt wat noordelijker van de eerstgenoemde plaatsen. Mittelheim ligt aan de Rijn, en Albisheim aan de Pfimm. Mittelerdelheimer: een verschrijving vanwege Erde=aarde=klei? Maar Dalheim, in Rheinhessen-Pfalz, ligt ook al niet ver van de Rijn. Zou het dan Dalheimer Erde kunnen zijn, en misschien wel de Mitteler Dalheimer Erde ter onderscheiding van de bovenste en de onderste soort? Het blijft giswerk, totdat iemand met de oplossing komt.

Een lees is een laag, marberen staat voor marmieren, regels zijn opstaande latten en een is duidelijke een verschrijving voor: in.

Met opening wordt de kopopening bedoeld, die met de achterkant van het mes gemaakt werd. De draad is het droogstaafje van ijzer of nikkel en met nat maken zal wel gedacht moeten worden aan het vetpotje...

288 deel Land

- 74 3 Kalksteen
94 Wittebalken. Lede
45 Alsterheems broek
37 Sauteheems. Rode

In de molen met water
mengen, tot allen vijf
gemalen en gemengd is
die Pap kalen. droog
de snyden, s' sleen gemaak
en kwasten tot dat de pap
heel zacht is. ~~De~~ Dan
re en een dunne leers op.
een marber, of steen plaat
leggen en met een wath, back
gedekk. Met een roef knop
twee veyls, de leers op de
dikke makke en dan een klein
stukken snyden, naar het vorming.

Vormen

eerst met den knijper
de mooringe vorm aan,
de pyp geven, twee maal
de opening maken, tot het met
de draad er uittrekkelg
draad met en knijper
misel het zemaakkl wordg,
den draad er meer mistekken
om te droogen.

Recept voor de bereiding
van klei voor de vervaardiging
van pijpen, uit het archief
van de familie Bergmans